

СЕКЦІЯ 8 СТРАХУВАННЯ ТА ІНВЕСТУВАННЯ

УДК 368:336

Слободянюк О.В.*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Одеського інституту фінансів**Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі*

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ

У статті охарактеризована проблема щодо прозорості діяльності страхових компаній на вітчизняному страховому ринку. Наведено аналіз показників діяльності страхових компаній згідно статистичних даних, представлених журналом «Insurance Top». Визначені основні проблеми розвитку страхового ринку України та сформульовані рекомендації щодо їх вирішення. Розкрито поняття прозорості діяльності страховиків та показано його вплив на розвиток вітчизняного страхового ринку.

Ключові слова: прозорість, страховий ринок, страхові компанії, інформація, фінансові ризики, споживачі страхових послуг.

Слободянюк О.В. ТРАНСПАРЕНТНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАХОВЩИКОВ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ СТРАХОВОГО РЫНКА

В статье охарактеризована проблема прозрачности деятельности страховых компаний на отечественном страховом рынке. Приведен анализ показателей деятельности страховых компаний согласно статистическим данным, представленным журналом «Insurance Top». Определены основные проблемы развития страхового рынка Украины и сформулированы рекомендации по их решению. Раскрыто понятие прозрачности деятельности страховщиков и показано его влияние на развитие отечественного страхового рынка.

Ключевые слова: прозрачность, страховой рынок, страховые компании, информация, финансовые риски, потребители страховых услуг.

Slobodyanyuk O.V. TRANSPARENCY OF ACTIVITY OF INSURERS AND ITS INFLUENCE ON DEVELOPMENT OF INSURANCE MARKET

The article describes the problem of transparency and transparency of insurance companies' activity in the domestic insurance market. The analysis of performance indicators of insurance companies is given according to the statistical data provided by the magazine «Insurance Top». The main problems of development of the insurance market of Ukraine are determined and recommendations for their solution are formulated. The concept of transparency of the insurers' activity is disclosed and its influence on the development of the domestic insurance market is shown.

Keywords: transparency, insurance market, insurance companies, information, financial risks, consumers of insurance services.

Постановка проблеми. Проблема формування потужного страхового ринку має надзвичайно важливу роль для вирішення проблем вітчизняної економіки. Страхові компанії надаючи свої послуги через страховий захист знижують фінансові ризики суб'єктів господарювання та генерують значні обсяги інвестиційних ресурсів для фінансування національної економіки. Однак без прозорості та прозорості діяльності страховиків не має к ним довіри з боку страхувальників. Тому питання прозорості та її вплив на розвиток вітчизняного страхового ринку є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування вітчизняного страхового ринку обговорюються у працях багатьох учених. Так, Базилевич В.Д. [1] розглядає формування попиту та пропозиції на страхові послуги, Говорушко Т.А. [2] показує у своїй монографії як управляти фінансовою діяльністю у страховій компанії, Дьячкова Ю.М. [3] розглядає страховий ринок в умовах нестабільної економіки, Косова Т.Д. та Деева Н.Е. [4] аналізують інвестиційну діяльність страхових компаній, а також Косова Т.Д. [5] досліджує стрес-тестування як інструмент діагностики фінансової стійкості банків, страхових компаній і підприємств, Козоріз Г.Г.

[6] показує пріоритетні напрями модернізації страхового ринку України в умовах глобальних викликів, Сафонова О.Д. [7] наводить проблеми розвитку сучасного стану страхового ринку України, Шірінян Л.В. [8] висвітлює економічну сутність фінансового регулювання страхового ринку. Однак питанням прозорості та прозорості діяльності вітчизняних страховиків з боку вітчизняних вчених приділено недостатньо уваги і потребує подальших досліджень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Більша частина науковців у своїх працях акцентує увагу на сучасному стані та перспективі розвитку страхового ринку України, визначає загальні проблеми та наводить шляхи їх вирішення. Однак питання прозорості та прозорості діяльності вітчизняних страховиків з боку вітчизняних вчених є маловивченими.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад щодо розкриття поняття прозорості діяльності страховиків та його впливу на розвиток вітчизняного страхового ринку.

Виклад основного матеріалу. Під прозорістю розуміють прозорість, зрозумілість, інтерпретованість даних, їх відкритість, доступність і гласність.

Транспарентність – це рівень відкритості компанії, який досягається шляхом розкриття інформації про структуру організації, ризик-менеджмент, діяльність і її результати.

Відкритість – не найсильніша сторона українських страхових компаній. І хоча про непрозорість страхового бізнесу відомо давно, радикальні кроки для вирішення цієї проблеми не робляться. І навіть ті нечисленні ініціативи, які виходять з боку регулятора, саботують недобросовісними гравцями.

Транспарентність – невід’ємне якість будь-якої фінансової структури. Будь-то банк, пенсійний фонд або страхова компанія. Споживач послуг не зобов’язаний розбиратися в хитросплетінні бухгалтерських балансів, знати, з чого складаються резерви страховика, або який рівень його збитковості. У клієнта має бути просте мірило, інструмент, який по може відрізнити сумлінну компанію від шахрая, а платоспроможного страховика від банкрута. Однак, навіть та єдина вимога до транспарентності на українському страховому ринку, яка полягає в зобов’язанні кожної страхової компанії мати власний сайт, і публікувати на ньому інформацію про фінансовий стан, про власників істотної участі, про топ-менеджмент, не виконується. Нацкомфінпослуг, яка повинна контролювати дотримання цієї вимоги, ніяких даних не призводить, хоча відповідні розпорядження прийнято. Тому питання транспарентності для вітчизняного страхового ринку так і залишається відкритим.

Рівень інформаційної прозорості фінансових посередників – це стан розкриття ними відомостей щодо результатів своєї господарської діяльності, корпоративного управління, кадрової політики, тощо, внутрішнім та зовнішнім користувачам. Дані можуть розповсюджуватись для ознайомлення зацікавленим особам та широкому загалу з використанням різних механізмів: публікуватись у професійних та інформаційних виданнях, висвітлюватись на офіційних сайтах суб’єктів господарської діяльності або спеціалізованих передачах на телевізійних бізнес-каналах, тощо. Найбільш популярним, а водночас недорогим та масштабним за рівнем охоплення аудиторії методом розповсюдження інформації нині є Інтернет. Жодна фінансова компанія не може претендувати на високий рівень транспарентності, якщо вона не має власного сайту у Всесвітній мережі, дані на якому періодично оновлюються. Крім того, для окремих видів фінансових посередників, наприклад, банків, існують вимоги щодо інформаційної відкритості, дотримання яких є обов’язковою умовою для здійснення ними професійної діяльності на ринку фінансових послуг.

Інформаційна відкритість надає фінансовим посередникам ряд вагомих переваг для ефективної роботи у сучасних економічних умовах. Зокрема, компанії, що відповідально ставляться до своєчасного оприлюднення власних фінансових результатів перед акціонерами, інвесторами, учасниками фінансових ринків дають змогу як існуючим, так і потенційним клієнтам зробити висновки про перспективи роботи компаній, і відповідно, прийняти рішення про доцільність використання їх послуг у майбутньому. Таким чином, інформаційна прозорість фінансового посередника сприяє отриманню ним конкурентних переваг, залученню нових клієнтів та партнерів, підвищенню рівня ділової репутації, що у підсумку призводить до збільшення обсягів фінансових активів компанії, від яких багато у чому залежить рівень економічної безпеки.

Одним із найважливіших напрямів розвитку страхової діяльності, що дозволяє підвищити довіру громадян до страховиків і інституту страхування в цілому, є захист прав споживачів. Наявність своєчасної, якісної та зрозумілої для споживачів страхових послуг інформації щодо продуктів, винятків та особливих умов страхування є важливим елементом побудови довіри на страховому ринку, а також розвитку конкуренції на ньому.

На страховому ринку важливе значення має транспарентність фінансового регулятора – Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) та страхових компаній. У цілому діяльність регулятора страхового ринку є достатньо прозорою і створює передумови для захисту прав споживачів страхових послуг, під якою розуміють сукупність передбачених правом умов, що передують виникненню самого права на захист у страхувальника та служать поясненням застосування тих чи інших способів захисту.

Журнал «Insurance Top» [9] щоквартально надає дані щодо діяльності страхових компаній на вітчизняному страховому ринку. Так у 2015 році основну частку страхових виплат (99%) забезпечують 100 страхових компаній ризикового страхування і 15 компаній зі страхування життя. Близько 200 страхових компаній знаходяться в замороженому стані (сукупно на них припадає менше 1% ринку) і навряд чи зможуть найближчим часом створити конкуренцію.

Загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2015 становила 361, у тому числі СК «life» – 49 компаній, СК «non-life» – 312 компаній, (станом на 31.12.2014 – 382 компанії, у тому числі СК «life» – 57 компаній, СК «non-life» – 325 компаній). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 1 півріччя 2015 року порівняно з 2014 роком, кількість компаній зменшилася на 21 СК, порівняно з 2013 роком зменшилася на 46 СК, станом на 31.12.2012 – 414 компанії, у тому числі СК «life» – 62 компанії, СК «non-life» – 352 компанії [10].

За 1 півріччя 2015 року частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,5%, що на 0,2 в.п. менше в порівнянні з 2014 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 1 півріччя 2015 року становила 1,1%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з відповідним показником 2014 року.

За 2013 рік частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 2,0%, що на 0,5 в.п. більше в порівнянні з 2012 роком; водночас, частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2013 рік становила 1,5%, та залишилась на рівні 2012 року.

У порівнянні з 2014 роком в 2015 році на 2968,7 млн. грн. (11,1%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 3762,1 млн. грн. (20,2%). Збільшення валових страхових премій відбулося з таких видів страхування: страхування вантажів та багажу (збільшення валових страхових платежів на 1713,4 млн. грн. (93,0%)); автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») (збільшення валових страхових платежів на 1311,6 млн. грн. (20,0%)); страхування відповідальності перед третіми особами (збільшення валових страхових платежів на 619,7 млн. грн. (43,0%)); медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 303,8 млн. грн. (18,7%)); страхування майна (збільшення валових страхових платежів на 280,9 млн. грн. (8,8%)); авіаційне страхування (збільшення валових страхових платежів на 172,3 млн. грн. (62,3%));

страхування медичних витрат (збільшення валових страхових платежів на 158,6 млн. грн. (47,8%)).

Проте, у порівнянні з 2014 роком, у 2015 році зменшився обсяг валових страхових премій з таких видів страхування, як: страхування фінансових ризиків (зменшення валових страхових платежів на 741,3 млн. грн. (17,1%)); страхування від нещасних випадків (зменшення валових страхових платежів на 427,8 млн. грн. (44,4%)); страхування кредитів (зменшення валових страхових платежів на 336,0 млн. грн. (49,1%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (зменшення валових страхових платежів на 330,3 млн. грн. (14,3%)).

У порівнянні з 2012 року в 2013 році на 7 153,7 млн. грн. (33,3%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 1 273,9 млн. грн. (6,3%). Основним фактором зростання валових страхових премій у 2013 році, у порівнянні з 2012 роком, стало збільшення обсягу внутрішнього перестраховування на 5 879,6 млн. грн. (5,8 разів).

Разом з цим, питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 2013 рік становила 75,2%, що на 19,1 в.п. менше в порівнянні з відповідним періодом 2012 року. Основними змінами за видами страхування, що вплинули на це, є зростання чистих страхових премій, з таких видів страхування як: страхування життя (збільшення чистих страхових премій на 667 млн. грн. (36,9%)); добровільне особисте страхування (збільшення чистих страхових премій на 441,3 млн. грн. (15,4%)); страхування фінансових ризиків (збільшення чистих страхових премій на 302,9 млн. грн. (14,4%)).

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 1 півріччя 2015 року становила 75,2%, що на 5,7 в.п. більше в порівнянні з 2014 роком.

Існують критерії підходу до вибору надійної страхової компанії:

- Надійність: страхова компанія повинна здійснювати свою діяльність на ринку мінімум 100 років, – цю інформацію можна знайти на офіційних сайтах компаній;

- Рейтинг групи: рейтинг міжнародних рейтингових агентств, таких як Standard & Poors, Moody's, Fitch Ratings, які визначають рейтинг цілої фінансової групи;

- Прозорість діяльності (ІРО) – первинне публічне розміщення акцій;

- Надання гарантій клієнтам з боку держави, самої компанії та компанії з перестраховування;

- Гарантії доходу клієнтам: наприклад дохід від інвестицій;

- Масштаб діяльності: компанія повинна працювати мінімум у 20 країнах – на світових ринках.

Оцінка надійності страхової компанії – більш ніж актуальне завдання і для її клієнтів, і для партнерів по бізнесу, і для інвесторів. Одне з найбільш популярних і універсальних засобів вирішення цього завдання – привласнення страховим компаніям формалізованих оцінок рейтингових агентств і саме ці оцінки з повною підставою зазвичай і називаються «рейтинги страхових компаній». У світі кілька рейтингових агентств є визнаними авторитетами, оцінками яких безумовно довіряють. Цілий ряд страхових і перестраховальних компаній вже отримали рейтингові оцінки міжнародних агентств, а ще більше число страхових організацій мають оцінки від рейтингових агентств з України.

Для рейтингу страхових компаній враховуються такі фактори: боргове навантаження; ліквідність

страхової компанії; рівень виплат; приріст страхових премій; приріст власного капіталу страхової компанії; входження страхової компанії до міжнародної фінансової групи (міжнародної страхової компанії); рівень перестраховування.

Розглянемо оцінку надійності страхових компаній по кількості акцій щорічного рейтингу журналу Forbes. Перші місця рейтингу займають дочірні підприємства міжнародних фінансових груп. Однак, якщо 2014 року йшлося про дочірніх страховиків австрійської, французької та німецької компаній, то 2015 року всі перші місця здобули компанії з австрійським і нідерландським капіталом.

Так, за даними рейтингу журналу Forbes на першому місці – страхова компанія «Княжа Vienna Insurance Group». Згідно з даними Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України, 89,9% акцій страховика належать VIENNA INSURANCE GROUP AG Wiener Versicherung Gruppe. На другому місці – компанія «Унікар», 92,2%-ний пакет акцій якої контролює UNIQA internationale Beteiligungsverwaltungs GmbH (Відень). Третє місце здобула «Українська страхова група», а зараз належить на 92% ТБІН Financial Services Group N.V. із Нідерландів.

Чотири страхові компанії не увійшли до рейтингу через високий рівень перестраховування, що може свідчити або про участь компанії у схемах, або про роботу з великими ризиками, що притаманно для корпоративного сегменту, але не для ритейлу. До рейтингу не потрапили «ХДІ Страхування», які віддали в перестраховування 74,85%; «Дніпроінмед», який перестраховував 100,42% від премій; «Бусин», який працює з великими ризиками, зокрема, авіаційними (рівень перестраховування – 88%) і компанія «Надійна», з показником перестраховування в понад 91,89%.

Торішні учасники топ-3 рейтингу страховиків Forbes – «АХА Страхування» і «Allianz Україна» – за підсумками 2014 року посіли, відповідно, 8 і 14 місця в рейтингу. З 24 місця на 12 піднялася компанія «Іллічівське», яка входить до СКМ.

Як і рік тому, два останні місця в рейтингу розділили одна з найстаріших страхових компаній країни АСКА й компанія «Альянс».

Щорічний рейтинг надійності страхових компаній українського Forbes розраховується для того, щоб допомогти клієнтам і партнерам страховиків при прийнятті рішення про співпрацю з тією чи іншою компанією. У рейтинг страхових компаній 2015 увійшли 29 найбільших страховиків. Всього ж, за даними Нацкомфінпослуг, ризиковий сегмент страхового ринку в 2015 році формували 325 страхових компаній.

Таким чином підвищенню транспарентності страхового ринку сприятиме створення спеціалізованого сайту в мережі Інтернет, у даному випадку завдяки журналу «Insurance Top», з метою інформування громадян про страховиків, страхових посередників, ціни і умови окремих видів страхування для забезпечення передумов усвідомленого вибору страховальниками страхових послуг, їх постачальників і продавців на альтернативній основі.

Висновки і пропозиції. Транспарентність страхової компанії передбачає розкриття інформації про її діяльність і фінансові результати, формування страхових тарифів тощо. Недостатній рівень страхової культури більшої частини споживачів страхових послуг істотно обмежує використання і розвиток механізмів страхового захисту, що в основному обумовлене: обмеженістю інформації про страхування і суб'єктів страхової справи в засобах масової інформації, недостатньо кваліфікованим менеджментом страхової галузі,

низьким рівнем життя значної частини населення, слабким розвитком сфер малого бізнесу і підприємництва, коротким горизонтом фінансового планування домогосподарств і господарюючих суб'єктів.

Перспективами подальших досліджень є розробка рекомендацій зі створення спеціалізованого сайту в мережі Інтернет з метою інформування громадян про страховиків, страхових посередників, ціни і умови окремих видів страхування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич В.Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України / В.Д.Базилевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – Вип. 133. – С. 5–8.
2. Говорушко Т.А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку : монографія / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк, О.Ю. Толстенко. – К. : ЦУЛ, 2013. – 166 с.
3. Дьячкова Ю.М. Страховий ринок в умовах нестабільної економіки / Ю.М. Дьячкова // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2014. – № 2 (33). – С. 172–176.
4. Косова Т. Д. Інвестиційна діяльність страхових компаній України: проблеми і перспективи / Т. Д. Косова, Н. Е. Деєва // Розвиток економічних методів управління національною економікою та економікою підприємства : зб. наук. праць ДонДУУ. – Донецьк : ДонДУУ, 2014. – Т. XV. – С. 112-120. – (серія «Економіка»; вип. 282).
5. Косова Т.Д. Стрес-тестування як інструмент діагностики фінансової стійкості банків, страхових компаній і підприємств / Т.Д. Косова // Торгівля і ринок України. – 2011. – Вип. 31. – Т.2. – С. 243-251.
6. Козоріз Г.Г. Пріоритетні напрями модернізації страхового ринку України в умовах глобальних викликів / Г.Г. Козоріз // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 26–34.
7. Сафонова О.Д. Сучасний стан страхового ринку України та основні проблеми його розвитку / О.Д. Сафонова // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 1(21). – С. 98–102.
8. Шірінян Л.В. Економічна сутність фінансового регулювання страхового ринку / Л.В. Шірінян // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2013. – Вип. 149. – С. 62–64.
9. «Insurance TOP» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://insurancetop.com/>
10. Підсумки діяльності страхових компаній. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00556.pdf>